

Thực trạng và giải pháp phát triển ngành công nghiệp khoáng sản

Titan

HOÀI THU

Theo Tổng cục Địa chất Khoáng sản Việt Nam, tổng trữ lượng quặng titan Việt Nam hiện nay tương đối lớn. Mặc dù vậy, thực trạng khai thác, chế biến, sử dụng nguồn tài nguyên này còn rất nhiều khó khăn. Để xây dựng ngành công nghiệp Titan phát triển nhanh, bền vững, hiện đại và góp phần quan trọng vào sự phát triển nền kinh tế nước nhà cần có những giải pháp phát triển hiệu quả và toàn diện.

Trong dây chuyền sản xuất, chế biến quặng

Ảnh: CTV

TÌNH HÌNH KHAI THÁC, CHẾ BIẾN, SỬ DỤNG QUẶNG TITAN TẠI VIỆT NAM

Ngành công nghiệp khai thác, chế biến quặng titan trên thế giới đã có từ đầu thế kỉ XX. Ngày nay, người ta chế biến sâu quặng titan thành nhiều sản phẩm khác nhau, ứng dụng rộng rãi trong nhiều ngành công nghiệp để phục vụ cho yêu cầu phát triển ngày càng cao của xã hội. So với các nước trên thế giới, ngành công nghiệp Titan Việt Nam hiện nay còn non trẻ. Trong những năm gần đây, việc hoạch định chính sách của Nhà nước nhằm phát triển ngành công nghiệp khai khoáng nói chung và ngành công nghiệp Titan nói riêng, dần đáp ứng yêu cầu phát triển ngày càng cao, mang lại nguồn lợi kinh tế cho đất nước.

Nước ta có nguồn tài nguyên quặng titan đã được phát hiện với quy mô lớn, đây là tiền đề quan trọng để xây dựng ngành công nghiệp khai

thác, chế biến titan hiện đại phục vụ sự phát triển kinh tế - xã hội đất nước trong dài hạn theo đường lối công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Số lượng các doanh nghiệp tham gia khai thác chế biến từ 4 đơn vị (năm 1985), lên 30 đơn vị (2006) và tăng trên 60 đơn vị (từ 2009 đến nay). Các doanh nghiệp tham gia hoạt động khoáng sản titan đã sở hữu hàng trăm giấy phép khai thác mà phần lớn là khai thác tận thu. Tính đến tháng 6/2012, có 38 giấy phép khai thác quy mô công nghiệp với công suất 1.260.000 tấn/năm và hàng chục giấy phép đã có đầy đủ thủ tục (hồ sơ đã nộp tại Bộ Tài nguyên và Môi trường trước ngày 30/6/2011) đang chờ xét cấp. Ngoài ra, còn có 42 dự án sẽ được cấp mới trong kỳ quy hoạch đến năm 2020 với diện tích là 28.027,22 ha. Mặc dù vậy, các dự án chế biến sâu đã, đang và sẽ đầu tư không kịp sử dụng hết quặng tinh đã sản xuất ra, dẫn đến quặng tinh Ilmenite ngày càng mất cân đối.

Đến nay cả nước đã có 5 nhà máy luyện xỉ titan đang sản xuất với công suất 81.000 tấn/năm, 2 nhà máy hoàn nguyên Ilmenite tổng công suất 20.000 tấn/năm, 10 nhà máy nghiền zircon mịn và siêu mịn, công suất 56.500 tấn/năm. Chính phủ đã duyệt chủ trương cho đầu tư xây dựng 2 nhà máy pigment tại Hà Tĩnh và Bình Thuận với tổng công suất 35.000 tấn/năm, nhưng đến nay chưa triển khai được.

Sản phẩm sau chế biến titan cho nhu cầu trong nước ở các ngành sơn - mực; giấy; gốm sứ đang có mức tăng trưởng trên 15%/năm. Việt Nam tham gia thị trường xỉ titan thế giới khoảng 17%. Giá xỉ năm 2010 là 1.050 USD/tấn, dự báo đến năm 2020 khoảng 1.100 USD/tấn. Dự kiến, năm 2015, Việt Nam tham gia thị trường rutin nhân tạo chung của thế giới khoảng 10%; sau 2020 sử dụng trong nước là 20% cho sản xuất titan xốp và pigmen.

GIA HẠN XUẤT KHẨU TINH QUẶNG TITAN

Trong nhiều năm qua, Thủ tướng Chính phủ và các bộ, ngành trung ương đã quan tâm và tạo điều kiện cho hoạt động điều tra thăm dò, khai thác, chế biến titan; theo đó nhiều doanh nghiệp cũng đã đầu tư hàng trăm tỷ đồng cho thiết bị khai thác, nhà máy tuyển tách tinh quặng và đầu tư nhiều thời gian, công sức để đào tạo, thu hút lao động, đã tạo đà cho ngành công nghiệp khoáng sản titan phát triển.

Tuy nhiên, số lượng các giấy phép khai thác tận thu được cấp quá nhiều, khối lượng khoáng vật nặng đối với mỗi giấy phép khai thác tận thu quá bé, thời gian khai thác quá ngắn nên các doanh nghiệp không chú trọng đến việc đầu tư lựa chọn thiết bị, công nghệ cho khai thác, tuyển thô, thậm chí không đầu tư cho tuyển tinh, không quan tâm đến hoàn thổ, tái tạo môi trường. Hạ tầng cơ sở nước ta (điện, giao thông, viễn thông) tại các khu vực mỏ và nhà máy chế biến chưa đáp ứng được nhu cầu thực tế.

Mặc dù Thủ tướng Chính phủ đã phê duyệt quy hoạch chế biến sâu từ năm 2007, nhưng từ năm 2008 đến nay, do ảnh hưởng của lạm phát, suy thoái kinh tế, Chính phủ chỉ đạo thắt chặt tài chính và chính sách tiền tệ dẫn đến các doanh nghiệp có dự án đầu tư nhưng không vay được vốn của Ngân hàng để đầu tư chế biến. Do thiếu vốn nên một số đơn vị "liên kết" với tư nhân trong và ngoài nước (đặc biệt là tư nhân nước ngoài) đưa thiết bị máy móc vào, kể cả tiền mặt đầu tư cho doanh nghiệp, thậm chí có thể đảm đương phần khai thác tuyển thô, sau đó trả lại bằng sản phẩm nên giá sản phẩm không thể cao.

Theo Chỉ thị số 02/CT-TTg, ngày 9/1/2012 của Thủ tướng Chính phủ về việc tăng cường công tác quản lý nhà nước đối với các hoạt động thăm dò, khai thác, chế biến, sử dụng và xuất khẩu khoáng sản, các doanh nghiệp chỉ được phép xuất khẩu tinh quặng titan đến hết 30/6/2012. Tuy nhiên, do tình hình thế giới và Việt Nam đang suy giảm về đầu tư và tiêu dùng, nên tinh quặng titan không bán được dẫn đến tồn kho lớn. Chính sách

thuế, phí đối với khoáng sản titan là rất cao, dẫn đến hiệu quả sản xuất titan đạt thấp.

Vì vậy, ông Ngô Quốc Hội – Giám đốc Công ty cổ phần Khoáng sản An Khánh đề nghị Bộ Công Thương trình Thủ tướng Chính phủ tiếp tục cho phép xuất khẩu tinh quặng titan đến hết năm 2013. Tuy nhiên, ông Trần Văn Quận – Chủ tịch HĐQT Công ty cổ phần Khoáng sản Đường Lâm thì cho rằng, việc này cần kéo dài đến hết năm 2014.

KHUYẾN KHÍCH ĐẦU TƯ CÔNG NGHỆ CAO, BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG

Theo đánh giá của Hiệp hội Titan Việt Nam, thực trạng hiện nay, các mỏ khai thác tận thu không gắn với việc bắt buộc đầu tư công nghệ, thiết bị cho xưởng tuyển tinh để sản xuất các sản phẩm đạt tiêu chuẩn xuất khẩu và tận thu triệt để tài nguyên khoáng sản. Vì vậy, một khối lượng quặng mới qua tuyển thô đã được quyền tiêu thụ nội địa (vì không đạt tiêu chuẩn xuất khẩu) nhưng thực chất là vận chuyển, buôn bán, xuất khẩu lậu để trốn thuế, làm thất thoát một lượng rất lớn khoáng vật nặng quý hiếm không chỉ quặng Ilmenite mà còn các khoáng vật nặng khác như zircon, rutin, monazit quý hiếm có giá trị cao hơn chưa tách ra được khỏi quặng Ilmenite.

Để tháo gỡ khó khăn cho các doanh nghiệp và tạo điều kiện cho ngành công nghiệp Titan phát triển mạnh mẽ và bền vững hơn, ông Lê Văn Lịch - Chủ tịch Hiệp hội Titan Việt Nam kiến nghị Chính phủ sớm phê duyệt "Quy hoạch phân vùng thăm dò, khai thác, chế biến và sử dụng quặng titan giai đoạn đến năm 2020, có xét tới năm 2030" để các địa phương, các doanh nghiệp chủ động đầu tư các dự án, đặc biệt là các dự án chế biến sâu để ổn định sản xuất và phát triển; Tăng cường công tác quản lý nhà nước về hoạt động khoáng sản, từ quản lý, bảo vệ mỏ, đến cấp giấy phép thăm dò, khai thác, chế biến và sử dụng quặng titan để chấm dứt ngay tình trạng khai thác, vận chuyển buôn bán trái phép, xuất khẩu lậu làm thất thoát nghiêm trọng tài nguyên khoáng sản và thất thoát

lớn ngân sách nhà nước; Điều chỉnh các loại thuế, phí theo hướng giảm vì hiện nay, các loại thuế phí đối với 01 tấn sản phẩm quặng titan là rất cao; Tạo điều kiện để các doanh nghiệp khoáng sản titan được vay vốn với lãi suất ưu đãi, đặc biệt là vốn cho các doanh nghiệp xúc tiến đầu tư nhanh, chọn quy mô công suất đạt hiệu quả kinh tế, lựa chọn công nghệ, thiết bị tiên tiến, thân thiện với môi trường.

Xem xét thực trạng mất cân đối giữa khối lượng quặng tinh sản xuất với khối lượng quặng tinh Ilmenite sử dụng làm nguyên liệu cho chế biến sâu hàng trăm năm và khối lượng tồn kho hiện nay có lộ trình xuất khẩu một khối lượng hợp lý, nhằm tạo điều kiện cho các doanh nghiệp duy trì sản xuất và tích tụ vốn để đầu tư cho chế biến sâu.

Ông Đỗ Thanh Thao - Giám đốc điều hành mỏ, Công ty CP Khoáng sản Bình Định cho rằng, quặng titan không phải vô tận và không tái tạo được, nên cần có chiến lược bảo đảm nguyên liệu không chỉ cho xỉ titan, mà còn cho cả các dự án pigment, clorua titan, titan xốp, titan kim loại sau này; Việc xây dựng nhà máy cần có quy hoạch đồng bộ về cự ly để đảm bảo môi trường, nguồn nguyên liệu, tuổi thọ, nguồn điện cho nhà máy hoạt động. "Hiện nay, công nghệ luyện xỉ titan ở nước ta mới chỉ ở công nghệ luyện xỉ một bước, tiêu tốn nhiều điện năng, chỉ phù hợp với giai đoạn chuyển tiếp từ tuyển tinh sang chế biến sâu, do vậy cần nghiên cứu cải tiến đưa công nghệ luyện xỉ hai bước vào ứng dụng và nội địa hóa các phụ gia trong sản xuất, thay thế nhựa đường bằng các chất hữu cơ khác" – ông Thao cho biết.

Về vướng mắc cơ chế tài chính trong việc xác định sản phẩm chế biến quặng titan, ông Võ Quang Hiền - Tổng giám đốc Công ty TNHH Nhà nước MTV Khoáng sản Thừa Thiên Huế đã nói: Việc hoạch định các chính sách về tài chính cần nhất là nên bám sát vào bản chất của từng việc, nhất là đối với thuế, còn việc nguồn thu cho Nhà nước thì có thể điều tiết qua các cơ chế và quy định khác. Cái cốt yếu là tính khoa học trong quản lý nhà nước. ❖